

הלכות תרומות

יש בכללן שמונה מצוות שתיים מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש תרומה גדולה; (ב) להפריש תרומת מעשר; (ג) שלא יקדים תרומות ומעשרות זה לזה, אלא יפריש על הסדר; (ד) שלא יאכל זר תרומה; (ה) שלא יאכל אפלו תושב כוהן או שכירו תרומה; (ו) שלא יאכל ערל תרומה; (ז) שלא יאכל כוהן טמא תרומה; (ח) שלא תאכל חללה תרומה, ולא מורס מן הקדשים. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

הלכות תרומות פרק א

א. התרומות והמעשרות אינן נוהגות מן התורה אלא בארץ ישראל, בין בפני הבית בין שלא בפני הבית. ונביאים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ שנער, מפני שהיא סמוכה לארץ ישראל ורב ישראל הולכין ושכין שם; וחכמים הראשונים התקינו שיהיו נוהגות אף בארץ מצרים ובארץ עמון ומואב, מפני שהם סביבות ארץ ישראל.

ב. ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא הארצות שפובש אותן מלך ישראל או שופט או נביא מדעת רב ישראל, וזה הוא הנקרא כבוש רבים. אבל יחיד מישראל או משפחה או שבט שהלכו וכבשו לעצמן מקום אפלו מן הארץ שנתנה לאברהם אינו נקרא ארץ ישראל, כדי שינהגו בו כל המצוות; ומפני זה חלק יהושוע ובית דינו כל ארץ ישראל לשבטים, ואף על פי שלא נכבשה כדי שלא תהיה כבוש יחיד, כשיעלה כל שבט ושבט ויכבש חלקו.

ג. הארצות שכבש דויד חוץ לארץ כנען, כגון ארם נהרים וארם צובה ואחלב וכיוצא בהן אף על פי שמלך ישראל הוא, ועל פי בית דין הגדול היה עושה אינן כארץ ישראל לכל דבר, ולא כחוצה לארץ לכל דבר כגון בבל ומצרים, אלא יצאו מכלל חוצה לארץ, ולהיותן כארץ ישראל לא הגיעו.

ד. ומפני מה ירדו ממעלת ארץ ישראל מפני שכבש אותם קדם שיכבש כל ארץ ישראל, אלא נשאר בה משבעה עממים; ואלו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה תחלה, ואחר כך כבש ארצות אחרות היה כבושו כלו כארץ ישראל לכל דבר. והארצות שכבש דויד, הן הנקראין סוריה.

ה. סוריה יש דברים שהיא בהן כארץ ישראל, ויש דברים שהיא בהן כחוצה לארץ. והקונה בה קרקע, כקונה בארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות ושביעית; והכל בסוריה, מדברי סופרים.

ו. כל שהחזיקו עולי מצרים, ונתקדש קדשה ראשונה כיון שגלו, בטלה קדשתן: שקדשה ראשונה לפי שהיתה מפני הכבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא.

ז. כיון שעלו בני הגולה, והחזיקו במקצת הארץ קדשה קדשה שניה העומדת לעולם, לשעתה ולעתיד לבוא; והניחו אותן המקומות שהחזיקו בהם עולי מצרים, ולא החזיקו בהם

עולי בבל כשהיו, ולא פטרום מן התרומה והמעשרות, כדי שישמכו עליהם עניים בשביעית. ורבו הקדוש התיר בית שאן, מאותן המקומות שלא החזיקו בהם עולי בבל; והוא נמנה על אשקלון, ופטרה מן המעשרות.

ח. נמצא כל העולם כלו לענין מצוות התלויות בארץ, נחלק לשלוש מחלקות ארץ ישראל, וסוריה, וחוצה לארץ. וארץ ישראל נחלקת לשנים כל שהחזיקו עולי בבל חלק אחד, והנשאר שהחזיקו בו עולי מצרים בלבד חלק שני. וחוצה לארץ נחלקת לשנים ארץ מצרים ושנער ועמון ומואב, המצוות נוהגות בהם מדברי סופרים ונביאים; ושאר הארצות, אין תרומות ומעשרות נוהגות בהן.

ט. איזו היא הארץ שהחזיקו עולי מצרים מרקם שהיא במזרח ארץ ישראל, עד הים הגדול; מאשקלון שהיא לדרום ארץ ישראל, עד עכו שהיא בצפון. היה מהלך מעכו לכזיב כל הארץ שעל ימינו, שהוא מזרח הדרך הרי היא בחזקת חוצה לארץ, טמאה משום ארץ העמים, ופטורה מן המעשר ומן השביעית: עד שיודע לך שאותו מקום מארץ ישראל. וכל הארץ שעל שמאלו, שהוא מערב הדרך הרי היא בחזקת ארץ ישראל, וטהורה היא משום ארץ העמים, וחיבת במעשר ובשביעית: עד שיודע לך שאותו המקום חוצה לארץ.

י. וכל ששופע ויורד מטורי סמנום ולפנים, ארץ ישראל; מטורי סמנום ולחוץ, חוצה לארץ. והננסים שבים, רואין אותן כאלו חוט מתוח עליהם מטורי סמנום ועד נחל מצרים מן החוט ולפנים, ארץ ישראל; ומן החוט ולחוץ, חוצה לארץ. וזו היא צורתה:

יא. [מקום הציור]

יב. מהיכן החזיקו עולי בבל, מפזיב ולפנים כנגד המזרח. ומפזיב ולחוץ עד אמנה והיא סמנום, ועד הנחר והוא נחל מצרים לא החזיקו בו; וכזיב עצמה, לא החזיקו בה.

יג. איזו היא סוריה מארץ ישראל ולמטה כנגד ארם נהרים וארם צובה, כל יד פרת עד בבל, כגון דמשק ואחלב וחרן ומנבג וכיוצא בהן עד שנער; וצחר, הרי היא פסוריה. אבל עכו חוצה לארץ פאשקלון, והם תחומי ארץ ישראל.

יד. גוי שקנה קרקע בארץ ישראל לא הפקיעה מן המצוות, אלא הרי היא בקדשתה; לפיכך אם חזר ישראל ולקחה ממנו, אינה ככבוש יחיד, אלא מפריש תרומות ומעשרות, ומביא בפורים: והכל מן התורה, כאלו לא נמכרה לגוי מעולם. ויש קנין לגוי בסוריה להפקיע מן המעשרות ומן השביעית, כמו שיתבאר.

טו. פרות הגוי שגדלו בקרקע שקנה בארץ ישראל אם נגמרה מלאכתם ביד הגוי ומרחן הגוי, פטורין מכלום: שנאמר "ודגנך" (דברים יח, ד), ולא דגן גוי. ואם לקחן ישראל אחר שנתלשו קדם שתגמר מלאכתן וגמרון ישראל, חיבין בכל מן התורה; ומפריש תרומה גדולה ונותנה לפוהן, ותרומת מעשר ומוכרה לפוהן, ומעשר ראשון והרי הוא שלו: מפני שהוא

אומר ללוי במעשר ולכזהן בתרומת מעשר, אני פאתי מכוח
איש שאין אתם יכולין לטל ממנו כלום.

זו. ומפני מה לא יתן תרומת מעשר לכזהן, בתרומה גדולה:
לפי שנאמר בתרומת מעשר "כי-תקחו מאת בני-ישראל"
(במדבר יח, כו) טבל שאתה לוקח מישראל, אתה מפריש ממנו
תרומת מעשר ונותנה לכזהן; אבל טבל שאתה לוקח מן הגוי,
אין אתה נותן לכזהן תרומת מעשר שתפריש ממנו, אלא מוכרה
לכזהן, ולוקח דמיה.

יז. מכר הגוי הפרות שלו לישראל כשהן מחברין לקרקע אם
עד שלא באו לעונת המעשרות, ונגמרו ביד ישראל חייבין בכל,
ונותן התרומות והמעשרות לבעלים; ואם מכרן אחר שבאו
לעונת המעשרות מפריש תרומת מעשר ומעשר, ונותן מהן
לבעלים לפי חשבון.

יח. פיצד: לקח תבואה זרועה מן הגוי אחר שהביאה שלישי,
ונגמרה ביד ישראל מפריש תרומות ומעשרות כמו שבארנו,
ונותן שני שלישי המעשר ללוי, ושני שלישי תרומת מעשר
לכזהן; ומוכר לו השלישי.

יט. ישראל שמכר פרותיו לגוי קדם שיבואו לעונת המעשרות,
וגמרן הגוי פטורין מן התרומה ומן המעשרות; ואם אחר שבאו
לעונת המעשרות אף על פי שגמרן הגוי, חייבין בכל מדבריהם.
וכן גוי שגמר פרות ישראל הואיל ודגונן ביד גוי, אינן חייבין
בתרומה ומעשרות אלא מדבריהן.

כ. מכר הגוי לישראל פרות מחברין אחר שבאו לעונת
המעשרות, ומרחן הגוי ברשות ישראל אינן חייבין בתרומה
ומעשרות: הואיל ובאו לעונת המעשרות ברשות הגוי, ומרחן
הגוי אף על פי שהן ברשות ישראל.

כא. הקונה שדה בסוריה חייב בתרומות ומעשרות מדבריהם,
כמו שיתחייב מן התורה הקונה בירושלים, כמו שבארנו.

כב. אבל הקונה פרות מן הגויים בסוריה, בין תלושין בין
מחברים, אפלו קדם שבאו לעונת המעשרות אף על פי שמרחן
ישראל הואיל ואינן מקרקע שלו, פטורין.

כג. קנה קרקע מן הגוי בסוריה, ופרות מחברין אם הגיעו
לעונת המעשרות ביד הגוי, פטורין; ואם עדין לא הגיעו לעונת
המעשרות, הואיל וקנה אותם עם הקרקע, חייב לעשר.

כד. ישראל שהיה אריס לגוי בסוריה, פרותיו פטורין מן
המעשרות לפי שאין לו בגוף הקרקע כלום, ויש לגוי קנין
בסוריה להפקיע מן המעשרות כמו שבארנו; וכן החוכר
והמקבל והשוכר שדה מן הגוי בסוריה, פטור מן התרומות
ומן המעשרות.

כה. ישראל שלקח בסוריה שדה מן הגוי עד שלא הביאה
שליש, וחזר ומכרה לגוי מאחר שהביאה שלישי אם חזר
ישראל ולקחה פעם שניה הרי זה חייב בתרומות ומעשרות,
שהרי נתחייבה ביד ישראל.

כו. ישראל שהיה לו קרקע בסוריה, והוריד לה אריס, ושלה

לו האַרִיס פֿרוֹת הָרִי אַלו פֿטוּרִים: שְׁאֲנִי אֹמֵר מִן הַשּׁוּק לָקַח וְהוּא, שִׁיחֶיהָ אוֹתוֹ הַמִּין מְצוּי בַשּׁוּק.

כו. שְׁתַּפּוֹת הַגּוֹי, חֵיבֶת בְּתִרּוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת. כִּיצַד: יִשְׂרָאֵל וְגוֹי שֶׁלָּקְחוּ שָׂדֶה בְּשְׁתַּפּוֹת אֶפְלוּ חֲלָקוֹ הַשָּׂדֶה בְּקִמְתָּהּ, וְאִין צָרִיךְ לֹמַר אִם חֲלָקוֹ גְּדִישׁ הָרִי טָבֵל וְחֲלִין מְעַרְבִין בְּכָל קָלַח וְקָלַח מִחֲלָקוֹ שֶׁלְּגוֹי, אִף עַל פִּי שְׁמֵרְחָן הַגּוֹי; וְחִיּוּבָם מְדַבְּרִיהֶם, כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

כח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהַמַּעֲשָׂרוֹת שֶׁלְתוֹרָה, וּבְשֶׁלְתוֹרָה אִין בְּרִירָה; אָבֵל אִם לָקְחוּ שָׂדֶה בְּסוּרִיָּה הוֹאִיל וְהַמַּעֲשָׂרוֹת שֶׁם מְדַבְּרִיהֶם אֶפְלוּ חֲלָקוֹ הַגְּדִישׁ, חֲלָקוֹ שֶׁלְּגוֹי פֿטוּר מִכָּלָם.

כט. פֿרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁיּוּצָאוּ לְחוּצָה לְאַרְץ, פֿטוּרִין מִן הַחֲלָה וּמִן הַתִּרּוּמוֹת וּמִן הַמַּעֲשָׂרוֹת: שֶׁנֶּאֱמַר "אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֲתֶכֶם, שְׂמָה" (במדבר טו, יח) "שְׂמָה" אֲתֶם חֵיבִין, וּבְחוּצָה לָהּ פֿטוּרִין. וְאִם יֵצְאוּ לְסוּרִיָּה, חֵיבִין מְדַבְּרִיהֶם.

ל. וְכֵן פֿרוֹת חוּצָה לְאַרְץ שֶׁנִּכְנְסוּ לְאַרְץ, חֵיבִין בְּחֲלָה: שֶׁנֶּאֱמַר "שְׂמָה" (במדבר טו, יח) "שְׂמָה" אֲתֶם חֵיבִין, בֵּין בְּפִרוֹת הָאֶרֶץ בֵּין בְּפִרוֹת חוּצָה לְאַרְץ. וְאִם נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר בְּיַד יִשְׂרָאֵל אַחֵר שֶׁנִּכְנְסוּ לְאַרְץ, חֵיבִין בְּמַעֲשָׂרוֹת מְדַבְּרִיהֶם. עֶפֶר חוּצָה לְאַרְץ שָׁבָא בְּסַפִּינָה לְאַרְץ בְּזִמָּן שֶׁהַסַּפִּינָה גּוֹשֶׁשֶׁת בְּאַרְץ הָרִי הַצּוֹמֵחַ בּוֹ חֵיב בְּתִרּוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת וּשְׁבִיעִית, כְּצוּמָח בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל עֲצֻמָּה.

לא. אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּאַרְץ וְנוֹטָה לְחוּצָה לְאַרְץ, אוֹ עוֹמֵד בְּחוּצָה לְאַרְץ וְנוֹטָה לְאַרְץ הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר הָעֵיקָר; הֵיוּ מְקַצֵּת שְׂרָשָׁיו בְּאַרְץ, וּמְקַצֵּת שְׂרָשָׁיו בְּחוּצָה לְאַרְץ אֶפְלוּ הֵיךְ צָחִיחַ סָלַע מִבְּדִיל בִּינִיָּה, הָרִי טָבֵל וְחֲלִין מְעַרְבִין זֶה בָּזֶה.

לב. עֲצִיץ נִקּוֹב שֶׁהִיָּה בּוֹ זֶרַע שֶׁלֹּא הִשְׁרִישׁ, וְהִיָּה נִקְבּוֹ בְּאַרְץ וְנוֹפּוֹ חוּצָה לְאַרְץ הוֹלְכִים אַחֵר הַנוֹף.

לג. הַתִּרּוּמָה בְּזִמָּן הַזֶּה, וְאֶפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁהַחֲזִיקוּ עוֹלֵי בָּבֶל, וְאֶפְלוּ בִּימֵי עֲזָרָא אֵינָה מִן הַתּוֹרָה, אֲלֹא מְדַבְּרִיהֶם: שֶׁאִין לָךְ תִּרּוּמָה שֶׁלְתוֹרָה אֲלֹא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וּבְזִמָּן שִׁיחֶיו כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁם, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי תִבְאוּ" (ויקרא כה, ב), בִּיאַת כָּלְכֶם כְּשֶׁהָיוּ בִּירְשָׁה רִאשׁוֹנָה וְכִמוֹ שֶׁהָיוּ עֲתִידִין לַחֲזוֹר בִּירְשָׁה שְׁלִישִׁית; לֹא כְּשֶׁהָיוּ בִּירְשָׁה שְׁנִיָּה שֶׁהִיָּתָה בִּימֵי עֲזָרָא, שֶׁהִיָּתָה בִּיאַת מְקַצֵּת וּלְפִיכָךְ לֹא חֵיבָה אוֹתָן מִן הַתּוֹרָה. וְכֵן יֵרָאֶה לִּי שֶׁהוּא הֵדִין בְּמַעֲשָׂרוֹת, שֶׁאִין חֵיבִין בָּהֶן בְּזִמָּן הַזֶּה אֲלֹא מְדַבְּרִיהֶם כְּתִרּוּמָה.

הַלְבוֹת תִּרּוּמוֹת פֶּרֶק ב

א. כָּל אֲכָל אָדָם, הַנֶּשְׁמֵר, שֶׁגְּדוּלָּיו מִן הָאֶרֶץ חֵיב בְּתִרּוּמָה; וּמִצּוֹת עֲשֵׂה לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ רִאשִׁית לַכּוֹהֵן, שֶׁנֶּאֱמַר "רִאשִׁית דִּגְנְךָ תִּירְשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ . . . תִּתֵּן-לוֹ" (דברים יח, ד): מֶה דִּגָּן תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר מֵאֲכָל אָדָם, וְגְדוּלָּיו מִן הָאֶרֶץ, וַיֵּשׁ לוֹ בְּעָלִים שֶׁנֶּאֱמַר "דִּגְנְךָ" אִף כָּל כִּיּוּצָא בָּהֶן חֵיב בְּתִרּוּמָה. וְכֵן בְּמַעֲשָׂרוֹת.

ב. הַכֶּרְשִׁינִין אִף עַל פִּי שְׁאֵינָם מֵאֲכָל אָדָם הוֹאִיל וְאִין לִי

אותן בשני רעבון, חיבין בתרומה ומעשרות. הסיאה והאזוב והקרנית שזרען מתחלה לאדם, חיבין במעשר; וכן כל כיוצא בהן. זרען לבהמה אף על פי שנמלך וחשב עליהן לאדם כשהן מחברין פטורין, שמחשבת חבור אינה כלום. עלו מאליהן בחצר אם היה חצר המשמרת פרותיה הרי אלו חיבין, שסתמן לאדם; ואם אינה משמרת, פטורין.

ג. זרעוני גנה שאינן נאכלים, כגון זרע לפת וזרע צנון וזרע בצלים וכיוצא בהן פטורים מן התרומה ומן המעשרות, מפני שאינן אכל אדם; אבל הקצח, חיב בתרומה ומעשרות.

ד. תמרות שלתלתן, ושלחרדל, ושלפול הלבן, ושלצלף, והקפריסין שלצלף פטורים מפני שאינן פרי. במה דברים אמורים, בשזרען לזרע; אבל זרען לירק, הרי אלו חיבים. וכן האביונות שלצלף חיבים, מפני שהן פרי.

ה. כסבר שזרעה לזרע, ירקה פטור מן התרומה ומן המעשרות; זרעה לירק, מפריש תרומה ומעשרות מן הירק ומן הזרע. וכן השבת שזרעה לזרע, ירקה פטור; זרעה לירק, מתעשרת זרע וירק ואינה מתעשרת זרים; זרעה לזרים, מפריש תרומה ומעשרות מן הזרע ומן הירק. וכן השחלים והגרגיר שזרען לזרע, מתעשרין זרע וירק. כיצד מתעשרין לזרע ולירק: שאם לקט הירק לאכלו, מפריש תרומה ומעשרות ואחר כך אוכל; וכשייבש ויאסף הזרע שלו, מפריש מן הזרע.

ו. הירקות אף על פי שהן מאכל אדם, אינן חיבין במעשרות אלא מדבריהם: לפי שנאמר במעשר "תבואת זרעך" (דברים יד, כב), תבואה וכיוצא בה; אבל הירקות אינן בכלל התבואה. וכן יראה לי, שהוא הדין בתרומה שהרי נאמר בה "דגנך תירשך ויצהרך" (דברים יח, ד), כל הדומה לאלו; אבל תרומת הירק, מדבריהם כמעשר.

ז. אין מפרישין תרומה ומעשרות מן הירק בחוצה לארץ, ואפלו במקומות שאמרנו שמפרישין בהן מעשרות. וכן ירק הבא מחוצה לארץ לארץ אף על פי שיש עפר בעיקריהן, הרי זה פטור ולא גזרו עליו.

ח. התבואה והקטנית שזרען לירק בטלה דעתו אצל כל אדם, והירק שלהן פטור; והזרע, חיב בתרומה ומעשרות.

ט. התלתן אף על פי שאינן אכל אדם כשיקשו הואיל ורב האדם אוכלין אותן בתחלתן, הרי הן חיבין בתרומה ומעשרות.

י. ואלו פטורין מן התרומה ומן המעשרות הלקט והשכחה והפאה והפרט והעוללות, אפלו העמיד מהן פרי. ואם עשה מהן גרן בשדה הקבעו למעשרות, ומפריש מהן תרומה ומעשרות; אבל אם עשה הגרן בעיר, פטורין שהרי קול יש להן, והכל יודעין שהן לקט או שכחה או פאה. הלקט והשכחה והפאה שלגוי חיבין בתרומה ומעשרות, אלא אם כן הפקיר.

יא. וכן התבואה והזיתים שלא הביאו שליש, פטורין מן התרומה ומן המעשרות; ומנין יודע כל שזרעה ומצמחת, בידוע שהביאה שליש. עבר והפריש מתבואה וזיתים שלא הביאו שליש, אינה תרומה.

יב. וכן ההפקר פטור מן התרומה ומן המעשרות, ואפלו הפקירו הכל; אבל הזורע שדה הפקר, חייב בתרומה ומעשרות. הפקיר קמה וזכה בה, ועבר והפריש ממנה תרומה הרי זו תרומה; אבל אם הפקיר שבלים וזכה בהן, ועבר והפריש מהן תרומה אינה תרומה. וכן כל המפריש מדבר שאינו חייב, אינה תרומה; וכן במעשרות.

יג. דברים שאין דרכן שלרב בני אדם לזרע אותן בגנות ובשדות, אלא חזקתן מן ההפקר הרי הן פטורין מן התרומה ומן המעשרות: כגון השום בעל בכי, ובצל שלרכפה, וגריס הקלקי, ועדשים המצריות, וכיוצא בהן.

יד. נתערב דבר שחייב בתרומה בדבר שאינו חייב כגון זיתי נקוף שנתערבו בזיתי מסיק, וענבי עוללות בענבי בציר אם יש לו פרות אחרות, מוציא על החייב לפי חשבון. ואם אין לו אלא אלו מפריש תרומה ותרומת מעשר על הכל, וכאלו הכל חייב בתרומה; ומפריש מעשר ראשון ומעשר שני, לפי חשבון דבר החייב.

טו. התרומה לכוהן, בין טמאה בין טהורה: אפלו נטמא הדגן או התירוש כלו קדם שיפריש, הרי זה חייב להפריש ממנו תרומה בטמאה ולתנה לכוהן שנאמר "ואני הנה נתתי לך, את-משמרת תרומתי" (במדבר יח, ח), אחת טמאה ואחת טהורה. הטהורה, נאכלת לכוהנים. והטמאה, יהנו בשרפתה: אם היה שמן, מדליקין אותו; ואם היה דגן וכיוצא בו, מסיקין בו את התנור.

טז. וכן תרומת מעשר אם נטמאת, או נטמא המעשר מפרישין אותה בטמאה, ונתנת לכוהן להנות בשרפתה. וכל המפריש תרומה גדולה או תרומת מעשר מברך קדם שיפריש בדרך שמברכין על כל המצוות, כמו שבארנו בברכות.

יז. אין מוציאין תרומה מהארץ לחוצה לארץ, אפלו טמאה. ואין מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ. ואם הביא הרי זו לא תאכל, מפני שהיא טמאה בארץ העמים; ולא תשרף, שלא יאמרו ראינו תרומה שלא נטמאה נשרפת; ולא תחזר לחוצה לארץ, שמא יאמרו מוציאין תרומה לחוצה לארץ: אלא מניחין אותה עד שתטמא טמאה ידועה לכל, או עד שיבוא ערב הפסח אם היתה חמץ, ותשרף.

הלכות תרומות פרק ג

א. תרומה גדולה, אין לה שעור מן התורה: שנאמר "ראשית דגנך" (דברים יח, ד) כל שהוא, אפלו חטה אחת פוטרת את הפרי. ולכתחלה, לא יפריש אלא כשעור שנתנו חכמים; ובזמן הזה שהיא עומדת לשרפה מפני הטמאה, יש לו להפריש כל שהוא לכתחלה. וכמה הוא שעורה שנתנו חכמים: עין יפה, אחד מארבעים; והבינונית, אחד מחמשים; ועין רעה, אחד מששים. ולא יפחת מאחד מששים.

ב. כל תרומה שאין הכוהנים מקפידין עליה, כגון תרומת החרובין והפליסין נטלת לכתחלה אחד מששים. ואלו נטלין

אחד מִשְׁשֵׁים תְּרוּמַת גְּדוּלֵי תְּרוּמָה, וְעֲרוּבֵי תְּרוּמָה, וְתְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁהִיְתָה הַטְּמֵאָה בְּאִנֶּס אוֹ בְּשִׁגְגָה, וְתְּרוּמַת הַקֹּדֶשׁ, וְתְּרוּמַת חוּצָה לָאָרֶץ, וְתְּרוּמַת הַקֶּצֶחַ, וְהַפְּלִיסִין, וְהַחֲרוּבִין, וְהַגְּמְזִיּוֹת, וְהַתְּרֻמוֹסִין, וְשְׁעוּרִים אֲדוּמִיּוֹת, וְכִיּוּצָא בָהֶן, וּפְרוֹת עֲצִיץ שְׁאִינוּ נָקוּב; וְכֵן הָאֶפְטְרוֹפִין כְּשֶׁתּוֹרְמִין פְּרוֹת יְתוּמִים, תּוֹרְמִין אֶחָד מִשְׁשֵׁים.

ג. אֵין תּוֹרְמִין תְּרוּמָה זוֹ לֹא בְּמִדָּה, וְלֹא בְּמִשְׁקָל, וְלֹא בְּמִנִּין לְפִי שְׁלֹא נֶאֱמַר בָּהּ שְׁעוּר; אֲלֹא אוֹמֵד, וּמִפְּרִישׁ בְּדַעְתּוֹ כְּמוֹ אֶחָד מִחֲמִשִּׁים. אֲבָל תוֹרֵם הוּא אֶת הַמְּדוּד וְאֶת הַשְּׁקוּל וְאֶת הַמִּנּוּי. וְלֹא יִתְּרֵם בְּסֵל וּבִקְקָפָה שְׁמֵדֶתֶן יְדוּעָה; אֲבָל תוֹרֵם הוּא בָּהֶן חֲצִין אוֹ שְׁלִישֵׁן. וְלֹא יִתְּרֵם בְּסֵאָה חֲצִיָּה, שְׁחֲצִיָּה מִדָּה.

ד. הַמְּרַבֵּה בְּתְּרוּמָה הוֹאִיל וְשִׁיר מְקַצֵּת חֲלִין, הֲרִי זוֹ תְּרוּמָה; אֲבָל אִם אָמַר כָּל הַפְּרוֹת הָאֵלּוּ תְּרוּמָה, לֹא אָמַר כָּלוּם. הַמְּתַפּוֹן לְתֵרֵם אֶחָד מֵעֲשָׂרָה, וְעִלְתָּה בִּידּוֹ אֶחָד מִשְׁשֵׁים תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה; נִתְּפוֹן לְתֵרֵם אֶחָד מִשְׁשֵׁים, וְעִלְתָּה בִּידּוֹ אֶחָד מִחֲמִשִּׁים אֵינָה תְּרוּמָה.

ה. הַמְּפָרִישׁ תְּרוּמָה, וְעִלְתָּה בִּידּוֹ אֶפְלוֹ אֶחָד מֵעֲשָׂרִים תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. תֵּרֵם וְעִלְתָּה בִּידּוֹ אֶחָד מִשְׁשֵׁים, וַחֲזוֹר וְהוֹסִיף לְשֵׁם תְּרוּמָה אוֹתָהּ הַתּוֹסֶפֶת חִיבֵת בְּמֵעֲשָׂרוֹת; וּמִפְּרִישׁ מִמֶּנָּה הַפּוֹהֵן הַמֵּעֲשָׂרוֹת, וְאַחֵר כֶּךָ יֵאָכְלָנָה.

ו. תֵּרֵם וְעִלְתָּה בִּידּוֹ אֶחָד מִחֲמִשִּׁים וְאַחַת הֲרִי זוֹ תְּרוּמָה, וַיִּחְזוֹר וַיִּתְּרֵם פַּעַם שְׁנִיָּה כְּדִי לְהַשְׁלִים הַשְּׁעוּר שְׁבַדְעָתוֹ; וְהַתּוֹסֶפֶת הַזֹּאת יֵשׁ לוֹ לְהַפְּרִישָׁהּ בְּמִדָּה אוֹ בְּמִשְׁקָל אוֹ בְּמִנִּין, אֲבָל לֹא יִפְרִישָׁנָה אֲלֹא מִן הַמֶּקֶף בְּרֵאשׁוֹנָה.

ז. הַמְּפָרִישׁ מְקַצֵּת הַתְּרוּמָה אוֹתוֹ הַמְּקַצֵּת אֵינוֹ תְּרוּמָה, וְהֲרִי הוּא כְּחוּלֵק הַכָּרִי; וְאֵף עַל פִּי כֵן צָרִיךְ לְהַפְּרִישׁ תְּרוּמַת אוֹתוֹ מְקַצֵּת מִמֶּנּוּ, וְלֹא יִפְרִישׁ עָלָיו מִפְּרוֹת אַחֲרוֹת. הַפְּרִישׁ מְקַצֵּת תְּרוּמָה מִכָּרִי זֶה, וּמְקַצֵּת תְּרוּמַת כָּרִי אַחֵר מִמֶּנּוּ הֲרִי זֶה לֹא יִתְּרֵם מִזֶּה עַל זֶה.

ח. הָאוֹמֵר תְּרוּמַת הַכָּרִי הַזֶּה לְתוֹכּוֹ אִם אָמַר בְּצִפּוֹנוֹ אוֹ בְּדִירוֹ, קָרָא שֵׁם וַחֲיִב לְהַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָתוֹ; וְאִם לֹא עֵין מְקוֹם, לֹא אָמַר כָּלוּם. אָמַר תְּרוּמַת הַכָּרִי הַזֶּה וְהַכָּרִי הַזֶּה בָּזָה מְקוֹם שְׁנִסְתִּימָה תְּרוּמָתוֹ שְׁלֹרְאִשׁוֹן, שֵׁם נִסְתִּימָה תְּרוּמָתוֹ שְׁלִשְׁנֵי.

ט. תְּרוּמַת מֵעֶשֶׂר, אֵין מִפְּרִישִׁין אוֹתָהּ בְּאֹמֵד; אֲלֹא מִדֶּקֶדֶק בְּשְׁעוּרָה, וְאֶפְלוֹ בְּזִמָּן הַזֶּה שֶׁהֲרִי שְׁעוּרָה מִפְּרִישׁ בַּתּוֹרָה. דָּבָר שְׁדִּרְכוֹ לְהַמְּדֵד מוֹדֵד, וְדָבָר הַנִּשְׁקָל שׁוּקָל, וְדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְמַנּוֹתוֹ מוֹנֶה. הִזֶּה אֶפְשָׁר לְמַנּוֹתוֹ וּלְשָׁקְלוֹ וּלְמַדְדוֹ הַמוֹנֶה מִשְׁבַּח, וְהַמּוֹדֵד מִשְׁבַּח מִמֶּנּוּ, וְהַשׁוּקָל מִשְׁבַּח מִשְׁנִיָּהן.

י. מִצּוֹת תְּרוּמַת מֵעֶשֶׂר שִׁפְרִישׁ אוֹתָהּ בֶּן לְוִי מִמֵּעֶשֶׂרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי-תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל . . ." (במדבר יח, כו). וַיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל לְהַפְּרִישׁ אוֹתָהּ, וּלְתַנָּה לַפּוֹהֵן; וַיִּתֵּן הַמֵּעֶשֶׂר לְלוֹוִי, אַחֵר שֶׁהַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָתוֹ שֶׁהִיא מֵעֶשֶׂר מִן הַמֵּעֶשֶׂר.

יא. יִשְׂרָאֵל שֶׁהַפְּרִישׁ מֵעֶשֶׂר רֵאשׁוֹן כִּשְׁהוּא שְׁבָלִים, קִדֵּם שִׁידוּשׁ וַיִּפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה, וּנְתָנוּ לְלוֹוִי אֵין הַלוֹוִי חֵיב לְהַפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוּלָּה אַחֵר שִׁידוּשָׁנוּ, אֲלֹא תְּרוּמַת מֵעֶשֶׂר בְּלִבָּד. אֲבָל אִם דָּשׁ יִשְׂרָאֵל, וְהַפְּרִישׁ הַמֵּעֶשֶׂר מִן הַדֶּגֶן קִדֵּם שִׁפְרִישׁ

תְּרוּמָה גְדוּלָה, וְנִתְּנוּ לַלֵּוִי חֵיב הַלֵּוִי לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְדוּלָה, וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר: מֵאַחֵר שֶׁנַּעֲשֶׂה דָגָן, נִתְחַיֵּב בְּתְרוּמָה גְדוּלָה שֶׁנֶּאֱמַר "רְאֵשִׁית דִּגְנְךָ" (דברים יח, ד).

יב. בֶּן לֵוִי שֶׁלָקַח מַעֲשֵׂר שְׂבָלִים לֹא יִתֵּן תְּרוּמָתוֹ לַכּוֹהֵן שְׂבָלִים, אֲלֵא קוֹנְסִין אוֹתוֹ לְדוֹשׁ וּלְזֵרוֹת וּלְתֵן לוֹ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר מִן הַדָּגָן; וְאִינוּ חֵיב לְתֵן לוֹ מַעֲשֵׂר הַתֵּבֶן אוֹ הָעֵצָה. וְאִם הַפְּרִישׁ תְּרוּמַת הַמַּעֲשֵׂר שְׂבָלִים, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ הָרִי זֶה כּוֹתֵשׁ, וְנוֹתֵן לַכּוֹהֵן אֶת הַזֶּרַע וְאֶת הַתֵּבֶן. וּמִפְּנֵי מַה קָּנְסוּ אוֹתוֹ לַכּוֹתֵשׁ, מִפְּנֵי שֶׁלָקַח הַמַּעֲשֵׂר שְׂבָלִים וְהַפְּקִיעַ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְדוּלָה.

יג. בֶּן יִשְׂרָאֵל שֶׁאָמַר לַלֵּוִי, כֹּךְ אָמַר לִי אָבִא, מַעֲשֵׂר לָךְ בְּיָדִי אֵין חוֹשְׁשִׁין לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שָׁבוּ: שֶׁהָרִי אָבִיו הַפְּרִישׁ תְּרוּמָתוֹ, וּלְפִיכֹךְ צָוָהוּ שֶׁזֶה הַמַּעֲשֵׂר לְפָלוּנִי הַלֵּוִי. וְאִם אָמַר לוֹ, אָמַר לִי אָבִא, כּוֹר מַעֲשֵׂר יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי חוֹשְׁשִׁין לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שָׁבוּ.

יד. תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁהָיָה בָּהּ אֶחָד מִשְׁמוֹנֶה בְּשִׁמְיָנִית, מוֹלִיכָה לַכּוֹהֵן; פָּחוֹת מִכָּאן, אִינוּ מְטַפֵּל בָּהּ לְהוֹלִיכָהּ, אֲלֵא מְשַׁלְּכָהּ בְּאוֹר, וְשׁוֹרְפָהּ. וּבֵינֵן וּבְשִׁמֶן אֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא, מוֹלִיכָה לַכּוֹהֵן: וּבִלְבָד שֶׁתְּהִיָּה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּדְאִית, וְטְהוֹרָה; אֲבָל אִם הָיְתָה טְמֵאָה, אוֹ שֶׁהָיְתָה שְׁלֹד־מַאי אִם אֵין בָּהּ כֶּשֶׁעוֹר, אִינוּ מְטַפֵּל בָּהּ אֲלֵא שׁוֹרְפָהּ.

טו. אֵין תּוֹרְמִין תְּרוּמָה גְדוּלָה, אֲלֵא מִן הַמֶּקֶף. פִּיצֹד: הָיוּ לוֹ חֲמִשִּׁים סָאָה בְּבֵית זֶה, וְחֲמִשִּׁים סָאָה בְּבֵית אֲחֵר לֹא יַפְרִישׁ מֵאֶחָד מֵהֶן שְׁתֵּי סָאִים עַל הַמֵּאָה, שֶׁנִּמְצָא מִפְּרִישׁ מִמְּקוֹם עַל מְקוֹם אֲחֵר. וְאִם הַפְּרִישׁ שָׁלֹא מִן הַמֶּקֶף, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה: וְהוּא, שִׁיְהִיָּה הַמִּפְרָשׁ שָׁמוֹר; אֲבָל אִם הָיָה טָעוֹן כְּדֵי יָיִן אוֹ שֶׁמֶן, וְרָאָה שֶׁהֵן מְשִׁתְּבְּרִין, וְאָמַר הָרִי הֵן תְּרוּמָה עַל פְּרוֹת שְׂבָבִיתִי לֹא אָמַר כָּלוּם.

טז. פְּרוֹת הַמִּפְזָרִין בְּתוֹךְ הַבֵּית, אוֹ שְׁתֵּי מְגוּרוֹת שְׂבָבִית אֶחָד תּוֹרֵם מִן אֶחָד עַל הַכֹּל. שְׁקִי תְּבוּאָה, וְעִגּוּלֵי דְבִלָּה, וְחֲבִיּוֹת שֶׁלְגִרְגְּרוֹת אִם הָיוּ בְּהִקְפָּה אַחַת, תּוֹרְמִין מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. חֲבִיּוֹת שְׁלִיִין עַד שֶׁלֹא סָתַם אֶת פִּיהֶן, תּוֹרֵם מֵאֶחַת עַל הַכֹּל; וּמִשְׁסָתֶם, תּוֹרֵם מִכָּל אַחַת וְאַחַת.

יז. הָיָה מֶלֶקֶט גִּפִּי יָרֵק וּמִנִּיחַ בַּגָּנָה, תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל. הֵבִיא מִיֵּן אֶחָד בִּינִיָּהֶן, תּוֹרֵם מִכָּל אֶחָד וְאַחַד; הֵבִיא מִיֵּן הַרְבֵּה בִּקְפָה, כְּרוֹב מִלְמַעְלָה וְכְרוֹב מִלְמַטָּה וּמִיֵּן אֲחֵר בְּאֶמְצַע לֹא יִתֵּרֵם מִן הָעֲלִיּוֹן עַל הַתַּחְתּוֹן. וְאִם הִקִּיף חֲמִשָּׁה צְבוּרִים בַּגֶּרֶן תּוֹרֵם מֵאֶחָד עַל הַכֹּל, בְּזִמָּן שֶׁעִיקָר הַגֶּרֶן קָיָם; אֵין עִיקָר הַגֶּרֶן קָיָם, תּוֹרֵם מִכָּל אֶחָד וְאַחַד.

יח. תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִפְּרִישֵׁין אוֹתָהּ שָׁלֹא מִן הַמֶּקֶף, שֶׁנֶּאֱמַר "מִכָּל מַעֲשֵׂר־תִּיכֶם, תָּרִימוּ תְּרוּמָה" (ראה במדבר יח, כח-כט): אֶפְלוּ מַעֲשֵׂר אֶחָד בְּמִדִּינָה זֹו, וּמַעֲשֵׂר אֲחֵר בְּמִדִּינָה אַחֶרֶת מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה אַחַת עַל הַכֹּל. וְתִלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין תּוֹרְמִין אֲלֵא מִן הַמֶּקֶף, וְאֶפְלוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר.

יט. בֶּן לֵוִי שֶׁהָיָה לוֹ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹא נִטְלָה מִמֶּנּוּ תְּרוּמָתוֹ, וְהִנִּיחוֹ לַהֲיֹוֹת מִפְּרִישׁ עָלָיו וְהוֹלֵךְ, וְהוּא בִּטְבִּלוֹ מַה שֶׁעָשָׂה עָשׂוּי: שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי אֶת-מַעֲשֵׂר בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה'" (במדבר יח, כד), מְלַמֵּד שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אֶת כָּלוֹ תְּרוּמָה לְאַחֵר.

ב. הפריש ממנו תרומת מעשר תחלה, ואחר כך הניחו להיות מפריש עליו והולך עד שיעשה כלו תרומת מעשר, ויתנו לכוהן לא עשה כלום, שנאמר "את-מקדשו, ממנו" (במדבר יח, כט): בזמן שקדשיו בתוכו, עושה אותו תרומה לאחרים; אין קדשיו בתוכו, אינו עושה אותו תרומה לאחרים.

בא. וכן המניח פרות להיות מפריש עליהם תרומה גדולה, צריך שיהיו טבלין לתרומה; ואם הניחן להיות מפריש עליהן מעשר, צריך שיהיו טבלין למעשר.

בב. כשמפרישין תרומות ומעשרות, מפרישין אותן על הסדר. כיצד: מפריש בכורים תחלה לכל, ואחר כך תרומה גדולה, ואחר כך מעשר ראשון, ואחר כך מעשר שני או מעשר עני. והמקדים שני לראשון, או מעשר לתרומה, או שהקדים תרומה לבכורים אף על פי שעבר על לא תעשה, מה שעשה עשוי.

בג. ומנין שהוא בלא תעשה שנאמר "מלאתך ודמעך, לא תאחר" (שמות כב, כח), לא תאחר דבר שראוי להקדימו; ואין לוקין על לאו זה.

כד. הרוצה להפריש תרומה גדולה ותרומת מעשר כאחד מפריש אחד משלושה ושלושים ושליש, ואומר: אחד ממאה שיש כאן, הרי הוא בצד זה שהפרשתי והרי הוא חלין; והנשאר מזה שהפרשתי, הוא תרומה על הכל; והמעשר שראוי להיות למאה חלין אלו, הרי הוא בצד זה שהפרשתי; וזה הנשאר יתר על התרומה ממה שהפרשתי, הרי הוא תרומת מעשר על הכל.